

Esietendus on mitme-
suguseid. Ühed möödu-
vad rahulikult, midagi eriti
meelde jäävat kaasa toomata,
teisi peetakse loominguks
saavutusteks, kolmandad
haaravad hetkeks ja unune-
vad varsti, neljandaile eelne-
vad sageli ülistuslaulud, mis
etenduste käigus aga hoopis
vaibuvad. On teoseid, mille
lavaleilmumisel puhkevad
ägedad vaidlused ja kaksipi-
di mõtled ei jõuagi sageli
ühisele platvormile, ning neid,
mis kutsuvad esile üldise
nõrdimustunde. Ühesõnaga,
igal etendusel on oma
etu, oma nägu ja koht teatri
repertuaaris ning teatrisõpra-
de südameis. Esietendusi
oodatakse alati ning üle teat-
rimaja läve astujate mõtteis
mõigub ühtse juhtmotiivina
küsimus — kuidas on? kas
meeldib?

Nii oli see ka «Aida» esi-
etendusel, mil lavastaja Paul
Mägi ulatas esietenduse au-
küllalisele, esimesele eesti
Aidale — Olga Krull-Vahtri-
kule — kimbukese nelke. Hel-
mi Einer, kes nelikümmend
üks aastat tagasi laulis Amne-
rist, pidi kahjuks tervistlikel
põhjustel pidulikust etendu-
sest eemale jääma.

Ja siis see algas — õhtu
laval tõelist kunsti, ääevaid
mõtteid ja pingelist elamus-
likkust. 1871. aastal A. Ghis-
lanzoni libretole loodud oope-
ri tunnetesügav ja meisterlik
muusikaline teostus, läbi-
mõeldud, maitsekas ja dünaa-
miline lavastus ja helidest
värvide leidnud lavakujundus
paelusid võrdselt. Kõik ooperi
peakomponendid olid võimsad
ning tuleb tunda tõsist hea-
meelt selle üle, et kolme an-
deka inimene — Neeme Järvi,
Paul Mägi ja Eldor Renteri
kunstimõistmine baseerub nii-
võrd ühistel teekspidamistel
ja suunitlustel. Tihedad loo-
mingulist koostööd ja selle
rõõmustavaid tulemusi on
märgata kogu ooperi ulatu-
ses ning tahaks loota, et tu-
geu kolmik jätkab G. Verdi
«Othelloga» alustatud tradit-
sioone ka edaspidi.

G. Verdi ooperit «Aida»
võiks ulatuslike massistseeni-
de, pidulike rongkäikude ja
jõuliste ansambelite poolest pi-
dada nimetatud «grand
opéra» («suure ooperi») tüü-
piliseks esindajaks, kuid seda
ainult pealiskaudsel vaatlusel.
Tegelikult leiame teose lehe-
külgedelt «suurele ooperile»
hoopiski võõraid jooni — sü-
gavat psühholoogilisust, liü-
rika suurt osatähtsust ja
muusikalise koe filigraanset
läbitöötamist. Säravate ja
pompoosete stseenide kõrval
jälgib helilooja erakordse tä-
helepanu ja nõtkusega ligi
4000 aastat tagasi vaaraoode
hülgeajal elanud tegelaste
mõtte- ja tunneteavalduste
väikemaidki nüansse, tehes
seda mitmekülgselt ja huvi-
tavalalt. «Aida» muusika on
meloodiline, peene ja rikkali-
ku harmoonia ning koloriitse
orkestratsiooniga. Loobudes

itaaha ooperite iseloomu-
likust üksiknumbrilisusest
(erandiks on Radamese ro-
manss I vaatuse 1. pildist),
kirjutas helilooja teose, mis
koosneb suurtest üksteisega
seotud dramaatilistest stsee-
nidest. Muusikas leidub nii
deklamatsioonilisust kui ka
itaaliapärasest kantileeni, ret-
sitatiivid sulavad ooperi me-
loodiliselt kesksete lõikudega
ühte, moodustades nendega
orgaanilise terviku. Silma-
paistva ja nõudliku drama-
turgina mõistis Verdi, et
häid oopereid teravate konf-
liktideta, reljeefsete dramaa-
tiliste situatsioonideta ja de-
tailselt väljajoonistatud ka-
rakteriteta olla ei saa. See-
pärast ongi Verdi tippteosed
ääretult lavalised ning paku-
vad teatrile palju huvitavat.

Paul Mägi lavastus on lõ-
puni läbitunnetatud, mõtte-
tihe ja stiilne. Oskuslik,
juurdlev ja tõsine lähenemine

R. H. m. 300, 20. XII 64. a.

ÕHTU TULVI MUUSIKA

G. VERDI «AIDA» RAT «ESTONIA» LAVAL

tõele, nõudlikkus nii iseenda
kui ka kolleegide vastu, peen-
maitse ja musikaalsus aita-
vad tal tungida lavastatava
teose põhituumikuni. Üllast
ja püha inimitunnet — armast-
tust — ülistava ja elutut usu-
fanatismi vihkava ja süüdi
mõistva ooperi mõte kõlab
P. Mägi lavastuses värskelt
ja tulvil seesmist põlemist. Ta
ei lase end «suurooperlikest»
efektsetest situatsioonidest
ja välisest särast peibutada.
Vastupidi. Inimsaatused jää-
vad tal alati esiplaanile ning
tegelaste sisemaailma avami-
ne ülesandeks number üks.
Ooperi misantsepsid on leid-
likud ja loomulikud, nad ei
takista soliste laulmisel ega
hajuta kuulajate tähelepanu
kõrvalise tähtsusega üksikas-
jadele. Kogu lavastuse üldto-
naalsus, rütm ja tempo vas-
tavõd täiel määral Verdi
muusikale ning kasvavad sel-
lest vahetult välja. Ei saa jät-
ta märkimata «Estonia» suh-
teliselt väikese lava ratsio-
naalset ja nupukat kasuta-
mist II vaatuse 2. pildis —
grandioosset triumfikäigus.
Meie laval seniolematult ar-
vuka tegelaskonna paiguta-
mine oma kohtadele polenud
sugugi kerge ning seda rõõ-
mustavamad on tulemused.
Tõhusat abi pakkus siin
muidugi E. Renteri lavaku-
jundus. Suure lavastuse piis-
keseks ebakõiks kujunes
etiopia vangide grupp (II
vaatuse 2. pilt). Kas nende
utereeritud metslasliku väli-
muse ning armetu ja aravõi-
tu käitumise rõhutamisega
pole liialdatud? Antud juhul
on nad Amonasroga võrreldes
üpris viletsakesed ning eti-

oopia sõdalaste vaprusesse on
nagu raske uskuda.

Dekoratsioonide ja kostüü-
mide loomisele on Eldor Ren-
ter lähenenud tõelise muusi-
ku hingega. Kui palju ilu ja
kõige erinevamaid värvikom-
binatsioone, kui palju harmo-
ooniat ja maitset, mitmekes-
sust ja terviklikku mee-
olu! Välja peetud «Aida» esi-
etenduse ajastule iseloomuli-
kus XIX sajandi vaimus, on
lavakujundus ja kostüümid
rikkalikud ja lakoonilisest
tinglikkusest kauged, kuid
antud lavastuse emotsionaal-
se partituuriga tihedas koos-
kõlas ning rõhuvast liial-
dustest vabad. Egiptusepära
on nii värvus kui joones hästi
ja kujunditerohkelt tabatud.
Kõigiti õnnestunud lavapilti-
dest tooksin eriti esile ida-
maiselt toretsevat ja valgus-
küllast Amnerise ruumi (II
vaatuse 1. pilt), rohekas-sinis-
tes toonides lahendatud nok-
turniikka, lõunamaiselt su-
medat ja kuukiirtesse mähi-
tud Niiluse kaldäärset (III
vaatus) ning sügava samm-
käigu illusiooni loovat IV
vaatuse 1. pildi dekoratsiooni
tardunud ja pidulike kaju-
dega kahel pool lava. Tun-
dub, nagu mõistaksid nemad-
ki Radamese üle kohut ning
rõhukaid valuliselt kannatavat
Amnerist oma kivise sammu
ja osavõtmatusena. Leidlik on
II vaatuse 2. pildi diagonaal-
ne ja lava avarust suurendav
perspektiiv, omapärane ja
trafajerest lavakujundusest
kaugel ooperi viimane pilt.
Kuna «Aida» seitsmest pildist
toimuvad neli (2., 5., 6. ja 7.
pilt) bösi või valguseta ruu-
mis, nõuab see kunstnikult

eriti suurt fantaasiavõime.
E. Renter on vähimatki kor-
dumist vältinud ning loodud
lavakujundustest väljendavad
igaiaks oma meeoleu ja all-
teksti.

Neeme Järvi tunnetesü-
gava varasematest ooperi-
lavastustest muusikat sügav-
valt tunnetava suurepärase
kunstnikuna, kelle üks tuge-
vaid jooni on kogu etenduse
kindel ja stiilipuhas suuna-
mine ja juhtimine ning sil-
mapaiste oskus leida vokaal-
sete ja orkestraalsete elemen-
tide tasakaaluks vajalikke
dünaamilisi varjundeid. Tah-
te jõulise, sihikindla ja oma
tööd tõeliselt armastava diri-
gendiina on ta orkestrikollek-
tiiviga saavutanud tiheda
kontakti. Orkestriruumist
kõlab muusika pole enam
võrdlemisi ükskõiksel ja mit-
te alati korrektselki esita-
tud orkestripartii, vaid mõt-
levate ja mustiseerivate ini-
meste ühislooming. Helilooja
on orkestrile andnud suure
dramaturgilise osatähtsuse.
Ta seob üksikuid episoode ja
stseene ühtseks tervikuks,
juhhib kuulajate tähelepanu
kulminatsioonimomentidele,
võtab ooperi tegevustikust
aktiivselt osa, avab tegelaste
mõtte- ja hingemaailma ning
esitab iseseisvaid sümfoniilisi
lõike. «Estonia» orkestriko-
lektiivi esituses (dirigendina
Neeme ja Vallo Järvi) kõlas
«Aida» viimistletud, väljen-
dusrikas, kontrastideküllane
ja erakordselt dünaamiline
orkestripartii ehtsalt verdilli-
ku ilmekuse ja kulminatsioo-
nide ekspressiivsusega. (Sel-
list kolossaalse tunnetetul-
vaga esitatud muusikat nagu
näiteks II vaatuse 2. pildi
kulminatsioonis ja IV vaatuse
1. pildi finaalis on «Estonia»
harva kuulnud.) Orkes-
ter kõlab nii särelevais ja
dramaatiliselt võimsais kui
ka liürilis-poetilistes stsee-
nides kõrge emotsionaalse
toonusega ning toob ooperi-
se kätetud muusikalised
võimused selgelt esile

2. pilt
lamise
pilt)
na ni
et see
kuuln
Ter
delta
Uno
lekti
tel t
kooi
kear
selt
mis
vaid
kode
viimi
arate
huvi
muse
ged
rid t
naam
Nii
ri II
seisu
soot

MILMUSIKAT

«AIDA» RAT «ESTONIA» LAVAL

enda
been
rita-
tava
last
nas-
usu-
uüdi
Diab
kelt
Ta
est»
dest
ada.
jää-
ning
mmi-
üks.
eid-
ei
ega
anu
cas-
dto-
pas-
erdi
sel-
jät-
uh-
sio-
uta-
—
gus.
ar-
uta-
nud
rõd-
sed.
siin
ku-
siisi-
ines
(II
nde
äli-
võit-
ega
hul-
ides
eti-

oopia södalaste vaprusesse on nagu raske uskuda.

Dekoratsioonide ja kostüümide loomisele on Eldor Renter lähenenud tõelise muusiku hingega. Kui palju ilu ja kõige erinevamaid värvikombinatsioonide, kui palju harmooniat ja maitsset, mitmekesisust ja tervikklikku meeleolu! Välja peetud «Aida» esietenduse ajastule iseloomulikus XIX sajandi vaimus, on lavakujundus ja kostüümid rikkalikud ja lakoonilisest tinglikkusest kauged, kuid antud lavastuse emotsionaalse partituuriga tihedas kooskõlas ning rõhuvat liialdustest vabad. Egiptusepära on nii värvis kui joones hästi ja kujunditerohkelt tabatud. Kõigiti õnnestunud lavapiltidest tootsin eriti esile idamaiselt toretsevat ja valgusküllast Amnerise ruumi (II vaatus 1 pilt), rohekas-sinistes toonides lahendatud nokturnilikku, lõunamaiselt sumedat ja kuukiirtesse mähitud Niiluse kaldäärset (III vaatus) ning sügava sammaskäigu illusiooni loovat IV vaatus 1. pildi dekoratsiooni taränud ja pidulike kujudega kahel pool lava. Tundub, nagu mõistaksid nemadki Radamese üle kohut ning rõhuksid valuliselt kannatavat Amnerist oma kivise sammu ja osavõtmatusena. Leidlik on II vaatus 2. pildi diagonaalne ja lava avarust suurendav perspektiiv, omapärane ja trafaretselt lavakujundusest kaugel ooperi viimane pilt. Kuna «Aida» seitsmest pildist toimuvad neli (2., 5., 6. ja 7. pilt) öösi või valguseta ruumis, nõuab see kunstnikult

eriti suurt fantaasialendu. E. Renter on vähimatki korraldamist vältinud ning loodud lavakujundustest väljendavad igaüks oma meeleolu ja allteksti.

Neeme Järvi tunneme juba varasematest ooperilavastustest muusikat sügavalt tunnetava suurepärase kunstnikuna, kelle üks tugevaid jooni on kogu etenduse kindel ja stiilipuhas suunamine ja juhtimine ning silmapaistev oskus leida vokaalsete ja orkestraalsete elementide tasakaaluks vajalikke dünaamilisi varjundeid. Tahetjõulise, sihikindla ja oma tööd tõeliselt armastava dirigendina on ta orkestrikollektiiviga saavutanud tiheda kontakti. Orkestriruumist kõlab muusika pole enam võrdlemisi üksikõkselt ja mitte alati korrektselki esitatud orkestripartii, vaid mõlevate ja musitseerivate inimeste ühislooming. Helilooja on orkestrile andnud suure dramaturgilise osatähtsuse. Ta seob üksikuid episoode ja stseene ühtseks tervikuks, juhivad kuulajate tähelepanu kulminatsioonimomentidele, võtab ooperi tegevustikust aktiivselt osa, avab tegelaste mõtte- ja hingemaailma ning esitab iseseisvaid sümfoniilisi löike. «Estonia» orkestrikollektiivi esituses (dirigendis Neeme ja Vallo Järvi) kõlas «Aida» viimistletud, väljendusriikas, kontrastideküllane ja erakordselt dünaamiline orkestripartii ehtsalt verdiliku ilmekuse ja kulminatsioonide ekspressiivsusega. (Selgust kolossaalse tunnetetulvaga esitatud muusikat nagu näiteks II vaatus 2. pildi kulminatsioon ja IV vaatus 1. pildi finaalis on «Estonias» harva kuulnud.) Orkester kõlab nii sädlevais ja dramaatilisel võimsais kui ka lüürilis-poeetilistes stseenides kõrge emotsionaalse toonusega ning toob ooperis-

2. pilt) ja Radamese ülekuulamise ajal (IV vaatus 1. pilt) ettenähtud trummipöörina niivõrd nõrka kõlajõudu, et seda isegi esimesse ritta ei kuulnud.

Terve rea kiitussõnu tahaks öelda «Estonia» koormeistri Uno Järvela, teatri koorikollektiivi ja ühiskondlikel alustel tegutseva «Estonia» abikoori aadressil. Ooperi rohkearvulised ja dramaturgiliselt olulised kooristseimid, mis on II vaatus 2. pildis vaid hiiglastike vokaalfreskodega võrreldavad, kõlased äratatud töö tulemustest ja huvist selle vastu. Ereda elamuse jätsid askeetlikult ranget ja jäigad preestritekoorid ja II vaatus 2. pildi dünaamiline kulminatsioon.

Nüüd üks väike, kuid ooperi II vaatus 2. pildi üldilme seisukohalt küllaltki oluline soov. Kontrolligu iga koori-

hiige oma riihti (samad sõnad ka pidulikest rongkäigust osavõtjatele!) ja püüdke seista laval oma keha üle võimalikult hästi valitsedes. Esietenduselt saadud mulje jättis selles suhtes veel palju soovida.

Silmapaistvaks saavutuseks nii laulja enda kui ka teatri mastaabis on Urve Tautsi Amneris. Vokaalpartii laitmatu valdamine, hääleline ja mänguline väljenduslikkus ja lavaline sarm aitavad noorel lauljal luua uhke ja kiiva, kuid sügavalt armastava vaa-raotütre mitmetahulise karakteri. U. Tauts elab Amnerisega ühtset elu, tema reaageeringud on alati õigustatud ning loominguiline protsess kulgeb seest väljapoole — mitte vastupidi, nagu seda eriti vokalistide juures paraku sageli ette tuleb. U. Tauts avab Amnerise kuju pidevas tõusujoones. Tema kangelane armastab ja vihkab, teeskleb ja on siras, palub ja käsib, on ohjeldamatu ja jäiselt rahulik, heitleb iseenda kiivuse ja preestrite hingetu karmusega, tunneb seisusekohast kõrki uhkust ja armastava naise hingeahistavat valu ning astub samm-sammult

oma traagilisele üksindusele vastu. U. Tautsi Amneris pole õel ja deemonlik vaarapüütar, vaid inimlikest nõrkustest ahistatud valitsemishimuline, tahtekindel, kuid piirritult ekspressiivne ja kannatav natuur — just selline, nagu teda iseloomustab Verdi oma muusikas. Vokaalse ja mängulise kõrgpunkti saavutab U. Tauts IV vaatus 1. pildis — Amnerise osa dramaatilises kulminatsioonis, ning siit saadud elamus ei unune nüüpe. Poleks halb, kui U. Tauts süvendaks esimeses kahes vaatuses veelgi Amnerisele karakterset kuninglikkust ning mõtleks hetkele, mil ta kroonib Radamest Aidalt vastuvõetud võidupärgaga. Olukord on küllaltki terav ning pakub Amnerise tunnete ka kõige põgusamaks reetmiseks tõrnlükke võimalusi.

Vastandina Amnerise kõrgile ja jõulisele iseloomule on Verdi loonud looduslapselikult vahetu, tundeilt kristallpuhta ja oma armastuse eest elu ohverdava hapra Aida. Nagu Amnerise osa, nii on ka Aida partii tulvil kõige erinevamaid tundeavaldusi ja vastakaid meeleolusid (lootus ja ahastus, nukrus ja rõõm, kuulekas alistumine ja enesekkus, armastus ja põletav valu), mis vajavad kiireid moduleerimisi. Aino Külvandi vokaalne meisterlikkus, suur musikaalsus ja lavalised kogemused loovad kõik võimalused sisuka karakteri kujundamiseks, mis lauljal on ka õnnestunud. Elamuslikult meelde jäävalt ja vokaalselt laitmatult viib A. Külvand läbi nõudliku ja kontrastiderohke ulatusliku stseeni I vaatus 1. pildis, veenvalt ja läbitunnetatult kõlavalt II vaatus 1. pildi finaali ja vastandlikest tundeist kantud dialoog Amnerisega samas pildis. Jõuline ekspressiivsus iseloomustab dramaatilist kokkupõrget Amonasroga (III vaatus), ilmekad ja siirad on Radamese ahvatlemise stseen ja nende vahelise armastuse dünaamiline kõrgpunkt (III vaatus duett). Impulsiivsele kunstnikunatuurile vastavalt lisab A. Külvand Aida kujule märksa tugevamaid värve, kui me Aida puhul oleme harjunud nägema, ning haarab seetõttu eriti sügavalt

saavutab Aida partii edasisel lihvimisel veelgi nõtkema vaarfunditerohkuse ja õhulise-ma kerguse ning kohati ülepausutatud mängumaneeri mahenemise.

Hendrik Krumm Radamesena pani ennast huviga jälgima juba ooperi 1. pildi aariast alates. Temas on pehmet, kuid karget lüürikat (kaldumist sentimentaalsusesse on laulja vältinud), noorele väejuhile omast tulistust, kindlust ja tarmukust. Radames armastus Aida vastu ja üksikõksus Amnerise suhtes läbiivad kogu ooperit, ent siingi on erinevaid nüansse. Aidale pühendatud tundes jõuavad pehmelt lüürikalt (I. pilt) kirgliku eneseavalduseni (III vaatus duett) ja sealt helge ja nukra rahunemise ooperi finaalis. Ja kui Radames tegevustiku algul Amnerist tema seisuse ja kättemaksu tõttu pisut nagu pelgaski, siis IV vaatus 1. pildis keeldub ta oma elu hinnaga Amnerise armastust vastu võtmast. Kõik need mõtted ja hingeseisundid on H. Krummi poolt nii vokaalselt kui ka mänguliselt publikuni kantud. Vokaalpartiiis kõlanud mõningaid ebaühtlusi ja väsimustunnuseid (ooperi finaali) võib seletada laulja hääle ilmse ülepingutamisega pidevate proovide käigus. Radamese õnnestunud osatäitmine kinnitab veel kord noore laulja suurepäraseid võimeid, töökust, pidevat arenemist, ansambliilist kindlust ja kõivat mängulaadi. Koos U. Tautsi Amnerise ja A. Külvandi Aidaga on H. Krummi Radames märkimisväärseks saavutuseks.

Vokaalselt täiuslikult laulis Aida isa, Etiopia kuningat Amonasrot, Tiit Kuusik. Oma kodumaad palavalt armastava ja vaenlasi kogu hingest vihkava vapra väejuhi ja Aida vahelise kokkupõrke stseeni (III vaatus) lahendab T. Kuusik järk-järgult süveneva kire ja pingega, jõudes välja vulkaanilise jõuga prahvatava kulminatsioonini — tütre ränkaskas needmiseni.

Et «Estonias» juba aastaid kestnud basside kriisi ümbert on jää sulama hakanud, selles veenis meid Uno Kreoni võimekalt esitatud Ramfise partii. Kuna jäiga, armutu ja kõige elava vastu üksikõksuse

kus XIX sajandi vaimus, on lavakujundus ja kostüümide rikkalikud ja lakoonilisest tinglikkusest kauged, kuid antud lavastuse emotsionaalse partituuriga tihedas kooskõlas ning rõhuvaist liialdustest vabad. Egiptusepära on nii värvus kui joones hästi ja kujunditerohekelt tabatud. Kõigiti õnnestunud lavapiltidest tooksin eriti esile idamaiselt loretsevat ja valgusküllast Amnerise ruumi (II vaatus 1 pilt), rohekas-sinistes toonides lahendatud nokturniikku, lõunamaiselt summedat ja kuukiirtesse mähitud Niiluse kaldäärset (III vaatus) ning silgava sammakäigu illusiooni loovat IV vaatus 1. pildi dekoratsiooni tardunud ja pidulike kujudega kahel pool lava. Tundub, nagu mõistaksid nemadki Radames üle kohut ning rõhuksid valuliselt kannatavat Amnerist oma kivise sammu ja osavõtmusega. Leidlik on II vaatus 2. pildi diagonaalne ja lava avarust suurendav perspektiiv, omapärane ja trafaretselt lavakujundusest kaugel ooperi viimane pilt. Kuna «Aida» seitsmest pildist toimuvad neli (2., 5., 6. ja 7. pilt) öösi või valguseta ruumis, nõuab see kunstnikult

väga jooon on kogu etenduse kindel ja stiilipuhas suunamine ja juhtimine ning silmapaistev oskus leida vokaalsete ja orkestraalsete elementide tasakaaluks vajalikke dünaamilisi varjundeid. Tah-tejõulise, sihikindla ja omatööd tõeliselt armastava dirigendina on ta orkestrikollektiiviga saavutanud tiheda kontakti. Orkestriruumist kõlab muusika pole enam võrdlemisi üksikõkselt ja mit-te alati kõrrekseltki esitatud orkestripartii, vaid mõle-vate ja musitseerivate ini-meste ühislooming. Heilooja on orkestrile andnud suure dramaturgilise osatähtsuse. Ta seob üksikuid episoodide ja stseene ühtseks tervikuks, juhib kuulajate tähelepanu kulminatsioonimomentidele, võtab ooperi tegevustikust aktiivselt osa, avab tegelaste mõtte- ja hingemaailma ning esitab iseseisvaid sümfoniilisi löike. «Estonia» orkestrikollektiivi esituses (dirigendid Neeme ja Vallo Järvi) kõlas «Aida» viimistletud, väljendusriikas, kontrastideküllane ja erakordselt dünaamiline orkestripartii ehtsalt verdiliku ilmekuse ja kulminatsioonide ekspressiivsusega. (Sel-list kolossaalse tunnetetulvaga esitatud muusikat nagu näiteks II vaatus 2. pildi kulminatsioonis ja IV vaatus 1. pildi finaalis on «Estonias» harva kuulnud.) Orkes-ter kõlab nii südelevais ja dramaatiliselt võimsais kui ka liürilis-poeetilistes stseenides kõrge emotsionaalse toonusega ning toob ooperisse kätkeatud muusikalised väärtused reljeefselt esile. Tohtu töö on ära tehtud lii-aaorkestrikoosseisu rakenda-misel ooperi II vaatus 2. pil-dis. Esietendusel juhtunud viperustest tahaks vaid ära märkida nelja trompeti poolt laval esitatud marsi tempo-list aeglustumist (II vaatus

mis on II vaatus 2. pildis vaid hiiglaslike vokaalfres-kodega võrreldavad, kõlasid viimistletult ja hästi, kõneldes äratehtud töö tulemustest ja huvist selle vastu. Ereda elamuse jätsid askeetlikult ran-ged ja jäigad preestritekoo-rid ja II vaatus 2. pildi dü-naamiline kulminatsioon.

Nüüd üks väike, kuid oope-ri II vaatus 2. pildi üldilme seisukohalt küllaltki oluline soov. Kontrolligu iga koori-

sess kulgeb seest väljapoole — mitte vastupidi, nagu seda eriti vokalistide juures para-ku sageli ette tuleb. U. Tauts avab Amnerise kuju pidevas tõusujoones. Tema kangelane armastab ja vihkab, teeskleb ja on süras, palub ja käsib, on ohjeldamatu ja jäiselt rahulik, heitleb iseenda kiivuse ja preestrite hingetu karmu-sega, tunneb seisusekohast kõrki uhkust ja armastava naise hingeahistavat valu ning astub samm-sammult

Steen G. Verdi ooperist «Aida» RAT «Estonia» lavastuses.
H. Saarse foto

dupärjaga. Olukord on kül-laltnki terav ning pakub Am-nerise tunnete ka kõige põ-gusamaks reetmiseks tänu-likke võimalusi.

Vastandina Amnerise kõr-gile ja jõulisele iseloomule on Verdi loonud looduslapseli-kult vahetu, tundeilt kristall-puhta ja oma armastuse eest elu ohverdava hapra Aida. Nagu Amnerise osa, nii on ka Aida partii tulvil kõige eri-nevamaid tundeavaldusi ja vastakaid meeleolusid (lootus ja ahastus, nukrus ja rõõm, kuulekas alistumine ja enese-uhkus, armastus ja põletav valu), mis vajavad kiireid moduleerimisi. Aino Külvan-di vokaalne meisterlikkus, suur muusikaalus ja lavalised kogemused loovad kõik või-malused sisuka karakteri ku-jundamiseks, mis lauljal on ka õnnestunud. Elamuslikult meeldejäädvalt ja vokaalselt laitmatult viib A. Külvand läbi nõudliku ja kontrastide-rohke ulatusliku stseeni I vaatus 1. pildis, veenvalt ja läbitunnetatult kõlavad II vaatus 1. pildi finaali ja vas-tandlikest tundeist kantud dialoog Amnerisega samas pildis. Jõuline ekspressiivsus iseloomustab dramaatilist kokkupõrget Amonasroga (III vaatus), ilmekad ja siirad on Radames ahvatlemise stseen ja nende vahelise armastuse dünaamiline kõrgpunkt (III vaatus duett). Impulsiivsele kunstnikunatuurile vastavalt lisab A. Külvand Aida kaju-le märksa tugevamaid värve, kui me Aida puhul oleme harjunud nägema, ning haa-rab seetõttu eriti sügavalt dramaatilise kõrgpinge all olevais stseenides ja ansamb-lises. Vokaalselt nõrgemad ja koloriidilt tuhmimad olid III vaatusest pärinev «O mia Patria» ja duett Radamesega ooperi lõpupildis. Tundus, nagu poleks laulja nimetatud vokaalpartiidest veel üle. Tah-haks loota, et A. Külvand

seni (III vaatus duett) ja seolt heige ja nukra rahune-miseni ooperi finaalis. Ja kui Radames tegevustiku algul Amnerist tema seisuse ja kät-temaksu tõttu pisut nagu pelgaski, siis IV vaatus 1. pildis keeldub ta oma elu hinnaga Amnerise armastust vastu võtmast. Kõik need mõtted ja hingeseisundid on H. Krummi poolt nii vokaal-selt kui ka märguliselt publi-kuni kantud. Vokaalpartiiis kõlanud mõningaid ebahõltsi ja väsimustunnuseid (oope-ri finaali) võib seletada laulja hääle ilmse ülepingutamise-ga pidevate proovide käigus. Radamese õnnestunud osa-täitmine kinnitab veel kord noore laulja suurepäraseid võimeid, töökuust, pidevat arenemist, ansambllist kind-lust ja kõitvat mängulaadi. Koos U. Tautsi Amnerisega ja A. Külvandi Aidaga on H. Krummi Radames märki-misväärses saavutuses.

Vokaalselt täiuslikult laulis Aida isa, Etiopia kuningat Amonasrot, Tiit Kuusik. Oma kodumaad palavalt armasta-va ja vaenlasi kogu hingest vihkava vapra väejuhi ja Aida vahelise kokkupõrke stseeni (III vaatus) lahendab T. Kuusik järk-järgult süve-neva kire ja pingega, jõudes välja vulkaanilise jõuga prahvatava kulminatsioon-i — tütre ränkraske need-miseni.

Et «Estonias» juba aastaid kestnud basside kriisi ümbert on jää sulama hakanud, sel-les veenis meid Uno Kreeni võimekalt esitatud Ramfise partii. Kuna jäiga, armutu ja kõige elava vastu üksikõike ülempreestri roll mingit eri-list näitlejameisterlikkust ei nõua, on see teatrilaval esi-mest samme astuvale, kuid toredat häälematerjali oma-vale solistile täiesti jõuko-hane. Head tisedat bassi nõuab ka Vaarao osa täitmi-ne, mis aga A. Linnamäe esituses kuigi hästi makstu-sele ei pääsenud.

Kas teater toimis õigesti G. Verdi «Aida» repertuaari võttes? Kindlasti. Kunstiküps, sisukas ja läbinisti loomingu-line lavastus pakub nii publi-kule kui ka esinejatele palju. See on etendus, mis paneb mõtlema ja mida tahaks jäl-gida üsna mitu korda.

HELGA TONSON